

Könyvtárközi kölcsönzés a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban 1999-ben

A megyei könyvtárban – egyéb feladatai mellett – két könyvtáros foglalkozik könyvtárközi kölcsönzéssel. Egyikük az olvasók által igényelt, de állományunkból hiányzó dokumentumok megkeresésével, másikuk a könyvtárunkhoz érkező kérések teljesítésével foglalkozik. Ez a beszámoló az utóbbi alakulását vizsgálja.

A hagyományos és szabályos kéréslap mellett levélben, telefonon, faxon és e-mail útján (*konyvtarkozi@vmmk.hu*) fogadjuk az igényeket. Az elektronikus levelezést hamar megkedvelték a könyvtárak. Tavaly 432 kérés érkezett ilyen módon. Az Országos Dokumentumellátó Rendszer tagjaként támogatást kapunk, így ingyenes ez a szolgáltatásunk, s 2000-ben már a csomagok visszaküldésének árát is át tudjuk vállalni a könyvtáraktól.

A kérések száma

A Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár felmérése szerint a harmadik helyen állunk a dokumentumszolgáltatók között az Észak-Dunántúlon.¹ Valószínűleg nem sokat változott a helyzet, mert 1999-ben 1646 kérést regisztráltunk, s ez az 1998. évihez képest (1264) 30%-os növekedést jelent. Mindez 1667 dokumentumra vonatkozott, vagyis 1318 könyvre, 270 másolatra, 79 audiovizuális műre.

A kérések időbeli megoszlása

január:	74	július:	47
február:	141	augusztus:	57
március:	252	szeptember:	218
április:	125	október:	234
május:	103	november:	148
június:	105	december:	142

A két nyári hónap kivételével nagy intenzitással érkeztek az igények. A tanév indulása utáni hónapokban, illetve a második félév kezdetét követően tapasztalható emelkedés mutatja, hogy továbbtanulók nagy számban veszik igénybe a szolgáltatást.

¹ Pallósiné Toldi Márta: *Könyvtárközi kölcsönzés az észak-dunántúli régióban*. In: *Könyvtári Figyelő*, 1998. 3–4.

Kérő könyvtárak

Kérések az ország több részéről érkeztek (pl. Csurgó, Budapest – OSZK, Tata, Veszprém, Gyula), de a túlnyomó rész természetesen a megye könyvtáraiból jött. A megyén kívüli intézmények főleg helyismereti gyűjteményünket vették célba, vagy – kihasználva a könyvtár interneten keresztül elérhető katalógusát – a biztos találat reményében küldték a kéréslapot.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy a városi könyvtárak közül Dunaújváros, Bicske, Sárbogárd, a nagyközségi, községi könyvtárak közül Dég, Perkáta, Mezőszilas, Kisláng folytat folyamatos könyvtárközi munkát, értve ezen azt, hogy szinte nem múlik el hét anélkül, hogy kéréssel fordulnának hozzánk. Gárdonyi, Polgárdi, Mór viszont igen ritkán kölcsönöz tőlünk. Ebben nyilván szerepet játszik a földrajzi közelség (egy gárdonyi olvasó gyorsabban jut a könyvhöz, ha személyesen jön), illetve más könyvtárakat részesítenek előnyben, mint a móri könyvtár².

A kisebb könyvtárakra (pl. Kajászó, Csákberény) az jellemző, hogy ritkábban küldenek, de akkor jó pár kérést. A mellékelt kimutatás azokat a könyvtárakat tartalmazza, melyek legalább öt alkalommal igényelték könyvtárközi kölcsönzést. (1. számú melléklet)

Helyi intézmények kölcsönzését is itt tartjuk nyilván. Ezek száma (270) szintén figyelemre méltó. A legtöbbet a városi könyvtár fordult hozzánk (100 alkalom). Ezen belül a Széna téri és a Budai úti könyvtár játszik vezető szerepet, az előbbi a könyvek, az utóbbi a hangoskönyvek könyvtárközi kölcsönzésével. A Szent István Király Múzeum 84, a Kodolányi Főiskola 27, egyéb iskolai könyvtárak 59 alkalommal éltek ezzel a szolgáltatásunkkal.

A kérések tartalmi megoszlása

A vizsgálódás a könyvekre és audiovizuális dokumentumokra vonatkozott (1376 kérés). A szak- és ismeretterjesztő irodalom aránya 80%, a szépirodalomé 20%. Ez utóbbi harmadát a hangoskönyvek teszik ki, de még így sem számítottunk ilyen magas arányra. Magyarázatul szolgálhat az idegen nyelvű szépirodalom kölcsönzése, illetve az, hogy néhány könyvtár (pl. Perkáta) a helyi iskola igényeinek kielégítésére, saját példányainak kiegészítésére a kötelezőként olvasott műből minél többet kér.

Részletesebb témabontás után a következő kép rajzolódott ki:

ETO főosztály és százalékos arány

0	10,6
1	8
2	0,7
3	32,3
5	3,4

2 Sebőkné Nagy Olga: Könyvtárközi kölcsönzés a móri Radó Antal Városi Könyvtárban. In: Fejér megyei könyvtáros, 1990. 2. p. 22–26.

6	18,9
7	7,7
8	10,9
9	7,6

Megnéztük a legnagyobb arányban szereplő négy főosztályon belüli arányokat is:

3. főosztály

pedagógia	38,6%
szociológia	26,8%
politika, jog, gazdaság	18,6%
egyéb	16%

Várakozásainknak megfelelően társadalomtudományi műveink a legkeresettebbek. Az ide tartozó tudományágak könyvigénye nagy, s a mai árak mellett a tanuló vagy érdeklődő olvasó nem tudja megvásárolni a könyveket, mint ahogy, sajnos, a megye könyvtárai sem. A pedagógia és a szociológia kiemelkedő aránya jelzi a továbbképzéseken részt vevő pedagógusok megnövekedett igényét.

6. főosztály

vezetés, szervezés	42,5%
orvostudomány	20,8%
számítógépes ismeretek	13,5%
mezőgazdaság, növénytermesztés, állattenyésztés	14,5%
egyéb	8,7%

Az alkalmazott tudományok a menedzsment-könyvek térhódításának köszönhetik második helyüket. Az elégtelen példányszám miatt a pedagógiához hasonlóan sokszor csak előjegyzés után tudtuk küldeni a kívánt művet. Az orvostudomány témakörén belül a különböző életvezetési, valamint a természetes gyógy módokkal kapcsolatos munkákra vonatkoztak az igények.

8. főosztály

nyelv	45,8%
világirodalom	27,5%
magyar irodalom	26%

Az ebbe a főosztályba tartozó könyvek közül régebbi megjelenésű nyelvészeti műveinket keresték, de gyakran kértek irodalomelméleti és műelemzéseket tartalmazó kiadványokat. Kisebb mértékben küldtünk szótárakat, leginkább ritka nyelvekéit.

0. főosztály

könyvtári ismeretek	57,8%
tudomány, tudományszervezés	27,8%
egyéb	14,7

Öröndetes, hogy a megye könyvtárosainak módja és lehetősége van egyetemen, főiskolán tanulni. Erre utal a könyvtári szakirodalom könyvtárközi kölcsönzésben betöltött magas aránya. Különösen a történeti témájú művek szerepeltek gyakran a kéréslapon.

Részletesebben nem vizsgáltuk, de szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a többi főosztályon belül a pszichológiai, zenei és az egyetemes és magyar történeti művek a legkeresettebbek.

A kérések teljesítése

1199 kérést a lehető leghamarabb teljesítettünk, 232 esetben előjegyzést vetünk fel, 194 alkalommal továbbítottuk a kéréslapot, míg 21 igényt a bibliográfiai adatok hiánya és pontatlansága miatt visszaküldtünk.

Előjegyzések

A könyvtárközi kölcsönzés gyenge pontja, mert hosszú a várakozási idő. (1999-ben 22,4 munkanap volt az átlag.) Remélhetőleg a számítógépes kölcsönzés és előjegyzés segítségével ez az idő lényegesen rövidebb lesz.

Az előjegyzésekből 18 elévült még a mű beérkezése előtt, 54 könyvet pedig nem tudtunk év végéig elküldeni. (A többször előjegyzésbe vett könyvek listáját a 2. számú melléklet tartalmazza.)

Továbbítás

Itt nem tudtuk követni a teljesítés útját, kivéve, ha véletlenül hozzánk mint közvetítő könyvtárhoz küldték „jövet-menet” a kért könyvet. Érdekes és hasznos lenne arról hallani és olvasni a kollégák véleményét, hogy milyen arányban, mennyi idő alatt jutott el hozzájuk az igényelt dokumentum.

Az internetkapcsolattal rendelkező könyvtárak (Dunaújváros, Sárbogárd, Bicske, Perkáta) már ritkán kérték tőlünk a kérés továbbítását, megoldották maguk e-mail útján (53 alkalom). A megyei könyvtár 84 kérést irányított a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárba, a többi (57) szak- és felsőoktatási könyvtárakba (pl. KLTE: 7, OSZK: 4, OPKM: 5).

Másolatok

Nagy számuk indokolja, hogy külön szóljunk róluk. Az összes kérés 16%-át teszik ki. Könyvekből ritkán másolunk, de 78 féle időszak kiadványból kértek cikket, tanulmányt vagy annak részletét. Az alábbiak voltak a legkeresettebbek (zárójelben a másolat száma látható): Tanító (29), Vezetéstudomány (12), Pedagógiai Szemle (11), Szakképzési Szemle (8), Fejér Megyei Hírlap (7), Magyar Könyvszemle (6), Valóság (6), Humánpolitikai Szemle (5), Iskolakultúra (5), Kultúra és Közösség (5), Óvodai Nevelés (5), Székesfehérvári Szemle (5), Új Pedagógiai Szemle (5). Akárcsak a könyvek esetében, a folyóiratoknál is magas a pedagógiai témájúak aránya (78 lapból 14; közel 18%).

Varga Éva

A legtöbb kérést küldő könyvtárak

Kérő könyvtár	Kérések száma
<i>Városi könyvtárak</i>	
József Attila Könyvtár, Dunaújváros	148
Nagy Károly Városi Könyvtár, Bicske	130
Madarász József Városi Könyvtár, Sárbogárd	121
Vas Gereben Városi Könyvtár, Enying	17
<i>Nagyközségi, községi könyvtárak</i>	
Általános Művelődési Központ Könyvtára, Dég	192
József Attila Könyvtár, Perkáta	149
Németh László Községi és Iskolai Könyvtár, Mezőszilas	117
Általános Iskola, Művészeti Alapiskola és Zeneiskola Könyvtára, Kisláng	93
Községi Könyvtár, Bodajk	67
Községi Könyvtár, Cece	65
Nagyközségi Könyvtár, Csákvár	46
Nagyközségi Könyvtár, Martonvásár	33
Nagyközségi Könyvtár, Eresi	28
Községi Könyvtár, Kajászó	23
Nagyközségi Könyvtár, Seregélyes	17
Nagyközségi Könyvtár, Sárosd	14
Községi Könyvtár, Csákberény	13
Községi Könyvtár, Gyúró	11
Nagyközségi Könyvtár, Rácalmás	10
<i>Egyéb könyvtárak</i>	
Általános Művelődési Központ Klubkönyvtára, Sárbogárd	10
József Attila Könyvtár Ságvári Fiókkönyvtára, Dunaújváros	5

A többször előjegyzésbe vett könyvek

- Agárdi Péter: *A kultúra sorsa Magyarországon, 1985–1996*. Bp.: Mandátum, 1997.
- Bábosik István–Mezei Gyula: *Neveléstan*. Bp.: Telosz
- Bagdy Emőke–Telkes József: *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában*. Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Buda Béla: *A közvetlen emberi kommunikáció törvényszerűségei*. Bp.: Animula
- Csch-Szombathy László: *Családszociológiai problémák és módszerek*. Bp.: Gondolat, 1979.
- Hazai Lajos–Herczog Mária: *A gyermekvédelem nemzetközi gyakorlata*. Bp.: Pont, 1994.
- Anthony R. Pratkins–Elliot Aronson: *A rábeszélőgépj*. Bp.: Ab Ovo
- Pukánszky Béla–Németh András: *Neveléstörténet*. Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Szekszárdi Júlia: *Utak és módok*. Bp.: IFA, 1995.
- Személyzeti/emberi erőforrás-menedzsment*. Szerk.: Farkas Ferenc, Karoliny Mártonné, Poór József. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1997.
- Veczkó József: *A gyermekvédelem pszichológiai, pedagógiai alapjai*. Bp.: Tankönyvkiadó, 1990.
- Volentics Anna: *A gyermekvédelem és a reszocializáció*. Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Maric Winn: *Gyerekek, gyerekkor nélkül*. Bp.: Gondolat, 1990.
- Zombori Gyula: *A szociálpolitika alapfogalmai*. Bp.: ELTE Szociológiai Intézet, 1994.